

diğini belirtir (*Historiarum Demonstrationes*, I, 163). Bazı Osmanlı, Bizans ve Batı kaynaklarında meşrû hükümdar olarak zikredilirse de Fetret döneminin karışıklığı, kardeşlerinin her birinin bulundukları yerde kendilerini müstakil bey ilân etmeleri, Timurlu vesayeti gibi sebeplerle modern literatürde Osmanlı padişahları arasında sayılmaz.

BİBLİYOGRAFYA :

Ahmedî, *Dâstân ve Tevârh-i Âl-i Osmân* (nşr. Çiftçiöğlu N. Atsız, *Osmanlı Tarihleri I* içinde), İstanbul 1949, s. 23-25; *Fatih Devri Kaynaklarından Düstûmâme-i Enverî: Osmanlı Tarihi Kısmı (1299-1466)* (haz. Necdet Öztürk), İstanbul 2003, s. 42, ayrıca bk. hazırlayanın girişi, s. LXIV; Şerafeddin, *Zafernâme* (Urumbayev), s. 417-431; R. G. de Clavijo, *Anadolu, Orta Asya ve Timur* (trc. Ömer Rıza Doğrul, s. nşr. Kâmil Doruk), İstanbul 1993, s. 29-67; J. Schiltberger, *Türkler ve Tatarlar Arasında: 1394-1427* (trc. Turgut Akpınar), İstanbul 1997, s. 52-59; Dukas, *Istoria turco-bizantina* (ed. V. Grecu), Bucureşti 1958, s. 115-127; G. Sphrantzes, *Memorii: 1401-1477, în anexa, Pseudo-Phrantzes, Macarie Melissenos Cronica 1258-1481* (ed. V. Grecu), Bucureşti 1966, s. 4, 206; Âşıkpaşazâde, *Târih* (Giese), s. 59-72; L. Chalkokondyles, *Historiarum Demonstrationes* (ed. E. Darkó), Budapeştini 1922, I, 159-163; Oruç b. Âdil, *Tevârh-i Âl-i Osmân*, s. 37-38; Anonim *Tevârh-i Âl-i Osman* (nşr. F. Giese, haz. Nihat Azamat), İstanbul 1992, s. 37-40; Bihiştî Ahmed Sinan Çelebi, *Tevârh-i Âl-i Osmân*, British Museum, Add. Or., ms. 7869 (bundan çekilmiş bir nüsha için bk. Süleymaniye Ktp., Mikrofilm Arşivi, nr. 2764, vr. 55^{a-b}); Anonim *Osmanlı Kroniği: 1299-1512* (haz. Necdet Öztürk), İstanbul 2000, s. 42-57; 16. Asırda Yazılmış Grekçe Anonim *Osmanlı Tarihi: 1373-1512* (haz. Şerif Başta), Ankara 1973, s. 107-109; Neşrî, *Cihannümâ* (Unat), I, 321, 323-365; II, 422-487; Hadîdî, *Tevârh-i Âl-i Osmân* (haz. Necdet Öztürk), İstanbul 1991, s. 115-123; İbn Kemal, *Tevârh-i Âl-i Osmân*, IV, 187, 436-437; *Rûhî Târihi* (TTK Belgeler, XIV/18 [1992] içinde, tipkibasımı ile birlikte nşr. Yaşar Yücel – Halil Erdoğan Cengiz), s. 359-472, ayrıca bk. metin; Belfig, *Güldeste*, s. 40; M. Alexandrescu-Dersca, *La campagne de Timur en Anatolie*, Bucharest 1942, s. 138-140; Cüneyt Ölçer, *Yıldırım Bayezid'in Oğullarına Ait Akçe ve Mangırlar*, [baskı yeri ve tarihi yok]; J. W. Barker, *Manuel II Palaeologus (1391-1425): A Study in Late Byzantine Statesmanship*, New Brunswick 1969, s. 223-249; Yaşar Yücel, *Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti (1344-1398)*, Ankara 1970, s. 161; Nedim Filipovic, *Princ Musa i Šejh Bedredin*, Sarajevo 1971, s. 5-131; Artuk, *İslâmî Sikeler Kataloğu*, II, 459-460; *Cronaca dei Tocco di Cefalonia* (ed. G. Schirò), Roma 1975, s. 256; P. Schreiner, *Die Byzantinischen Kleinchroniken*, Wien 1975, I, 113-114, 634; D. Balfour, *Politico-Historical Work of Symeon Achibishop of Thessalonica (1416/17 to 1429)*, Wien 1979, s. 44; P. Wittek, *Menteşe Beyliği* (trc. Orhan Şaik Gökyay), Ankara 1986, s. 82-83; a.mlf. – F. Taeschner, "Die Vezirfamilie der Gandarlyzade (14./15. Jhdt) und ihre Denkmäler", *Isl.*, XVIII (1929), s. 89-90; N. Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi* (trc. N. Lüfer Epçeli), İstanbul 2005, s. 253-278; Şevkiye

İnalıcık, "İbn Hacer'de Osmanlılara Dair Haberler", *DTCFD*, VI/3 (1948), s. 193; G. T. Dennis, "The Byzantine-Turkish Treaty of 1403", *Orientalia Christiana Periodica*, XXXIII, Roma 1967, s. 72-88; E. A. Zachariadou, "Ertugrul Bey il sovrano di Teologo (Efeso)", *Atti della Società ligure di storia patria*, LXXIX, Genova 1965, s. 157, 161; a.mlf., "Süleyman Çelebi in Rumeli and the Ottoman Choronicles", *Isl.*, LX (1983), s. 271-296; M. T. Gökbilgin, "Süleyman Çelebi", *İA*, XI, 179-181.

LEVENT KAYAPINAR

SÜLEYMAN EFENDİ, Adanalı

Nusayriler'in
gizli inanç ve ibadetlerini ifşa
ve tenkit etmek amacıyla
kaleme aldığı
el-Bâkûretî's-Süleymâniyye adlı
eseriyle tanınan müellif
(ö. 1863 [?])

(bk. el-BÂKÛRETÜ's-SÜLEYMÂNİYYE).

SÜLEYMAN EFENDİ, İzzî

(bk. İZZÎ SÜLEYMAN EFENDİ).

SÜLEYMAN FÂİK EFENDİ

(1784-1838)

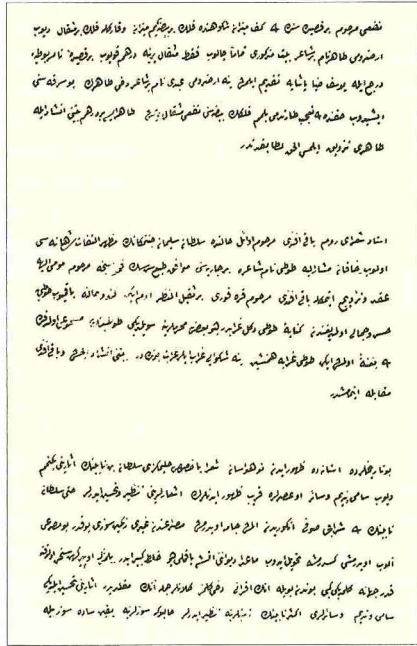
Divan şairi ve biyografi yazarı.

1198 Saferinin ortalarında (Ocak 1784) Sakız'da doğdu. Babası Sakız muhassılı ve daha sonra Kıbrıs muhassılığından mâzul, Tunuslu Abdullah'ın oğlu Hacı Hâfız Ali Ağa'dır. Hayatı hakkında geniş bilgi, başta kaleme aldığı *Mecmûa*'da otobiyografik bilgiler verdiği "Rûznâmçe-i Hâl ve Tarîkimiz" başlıklı kısım olmak üzere bu esere dayanan Sadettin Nüzhet Ergun'un *Türk Şairleri* ile (III, 1409-1414) İbnülemin Mahmud Kemal'in *Son Asır Türk Şairleri*'nde (I, 533-539) mevcuttur. Fatî'n Efendi'nin *Tezkire*'sinde ve *Sicill-i Osmânî*'de de hayatıyla ilgili bilgiler özetlenmektedir. Annesinin gördüğü bir rüya üzerine Süleyman adı verilen şair iki yaşından sonra babasıyla birlikte İstanbul'a gitti. Reisülkurrâ Sâlih Efendi'den Kur'an-ı Kerim öğrendi. Bosnalı Abdürrahim Efendi'den sülüs ve nesih hatlarını meşketti. Gürcü Osman Efendi'den Farsça, İslâm Efendi'den Arapça okudu. Cemâziyelevvel 1211'de (Kasım 1796) Sadâret Mektûbî Kalemi'ne girdi. Osmanlı Devleti'nin muhtelif şehirlerinde çeşitli memuriyetlerde bulundu. Maliye tezkirciliği, esham mukâataacılığı, sadâret mektupçuluğu, Haremeyn muha-

sebeciliği ve rûznâmecilik yaptı. Cerîde nâzırı ve aynı zamanda cizye muhasebecisi iken 9 Muharrem 1254'te (4 Nisan 1838) vefat etti. Ölüm yılının Fatî'n tezkiresinde 1253 (1837) olarak kaydedilmesi doğru değildir. Kabri Rumelihisarı Mezarlığı'ndadır. *Mecmûa*'sından (s. 7) Yenikapı Mevlevî-hânesi şeyhi Seyyid Abdülbâkî Nâsır De'de'den sikke giydiği öğrenilmektedir.

Müstakimzâde, Süleyman Efendi'nin "Fâik" mahlasıyla yazdığı şiirlerin övgüye lâ-yık görülmediğini söyler (*Tuhfe*, s. 25). Fatî'n ise inşâ ilmine âşina bir kâtip olduğunu ve bir miktar şiirinin bulunduğunu kaydeder (*Tezkire*, s. 316). Mehmed Süreyyâ doğruluğu seven, mahir bir şair olduğunu belirtir (*Sicill-i Osmânî*, III, 98). İbnülemin Mahmud Kemal de Fatî'n'in *Tezkire*'sinde yer alan "ta'n edelim" redifli gazelinin herkese, her şeye ta'netmek itiyadında olduğuna delil teşkil ettiğine dikkat çeker (*Son Asır Türk Şairleri*, I, 536). Sadettin Nüzhet Ergun ise şairin daha çok eleştiriye meyilli karakterini öne çıkaran İbnülemin Mahmud Kemal'in bu değerli şahsiyetin asıl önemli tarafını gösteremediğini söyler. Ayrıca Süleyman Fâik'in kudretli bir şair ve kudretli bir nâzım olmadığını, şiiri bir sanat değil eğlence olarak telakki ettiğini, gelişigüzel manzumeler kaleme aldığını, eserlerinde rastlanan fahriyelerin bütün divan şairlerinde görüldüğünü, belli bir kimseyi kastetmeyerek yazdığı hicviyelerin de ona has olmadığını kaydettikten sonra en meşhur eserinin *Mecmûa*'sı olduğunu belirtir (*Türk Şairleri*, III, 1410-1411).

Eserleri. 1. *Mecmûa*. 1815 yılında tamamlanmış ve görüşler olmakla birlikte bu tarihten sonraki olaylara atıfların bulunması sebebiyle daha geç bir tarihte tamamlanmış tahmin edilmektedir (Müstakimzâde, *Devhatü'l-meşâyih*, nesredenin girişi, I, 77). Fatî'n Efendi tarafından *Kenzü'l-hakâyık* adı verilen ve İbnülemin tarafından "erbâb-ı merak mecmûası" olarak nitelendirilen (*Son Asır Türk Şairleri*, I, 536) eserde önce bazı şairlerden seçme şiirler yazılmış olup ardından dinî, ahlâkî, felsefî ve tasavvufî bahisler gelir. Daha sonra Sünbülzâde Vehbî, Şeyh Galib, Nâbî, İsmâil Rüşhî Ankaravî, Hâlet Efendi, İzzet Molla, Bâkî, Nef'î, Fuzulî gibi şairlere ait bilgi verilir. Ayrıca XIX. yüzyılda yetişmiş müşikişinas, zâkir, meddah gibi zümreler hakkında bazı notlar tesbit edilmiş, bunların bir kısmı Süleyman Fâik'in kendi hayatına dair verdiği otobiyografik bilgilerle birlikte Sadettin Nüzhet Ergun tarafından nak-

Süleyman Fâik Efendi'nin *Mecmûa'sından bir sayfa* (İÜ Ktp., TY, nr. 9577, vr. 83)

ledilmiştir (*Türk Şairleri*, III, 1409-1412). Eserin bilinen ve muhtevaları kısmen farklı iki nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'ndedir (TY, nr. 3472, 9577). 2. *Zeylû'z-Zeyl alâ Devhatü'l-meşâyih*. Müstakimzâde'nin şeyhülislâmların hayatına dair *Devhatü'l-meşâyih*'ine Ayıntâbî Mehmed Münîb'in yaptığı zeyillere bir zeyildir. 1249'da (1833-34) yazılan eserde, 1222-1248 (1807-1833) yılları arasında şeyhülislâmlık yapan Atâullah Mehmed Efendi'den Kadızâde Mehmed Tâhir Efendi'ye kadar on bir şeyhülislâmın hal tercümesi yer almaktadır. Kitabın Türkiye'de ve Türkiye dışında birçok nüshası bulunmaktadır (İÜ Ktp., TY, nr. 3421; Süleymaniye Ktp., Bağdatlı Vehbi Efendi, nr. 1148; Millet Ktp., Ali Emîrî Efendi, Şer'iyye, nr. 1084, 1085; Millî Ktp., nr. A 3681/3; Dârü'l-kütübî'l-Misriyye, TY, nr. 156). Barbara Kellner-Heinkele, Süleyman Fâik'in zeyil de dahil olmak üzere diğer zeyillerle birlikte *Devhatü'l-meşâyih*'in tıpkı basımını -nüsha farklılıklarına işaret ederek- gerçekleştirmiştir (*Devhatü'l-meşâyih*, I-II, Stuttgart 2005). 3. *Zeyl alâ Sefîneti'r-rüesâ*. Ahmed Resmî'nin reisülküttâbların hal tercümelerini dair *Sefînetü'r-rüesâ* (*Halîkâtü'r-rüesâ*) adlı eserine yapılan bu zeyil Süleyman Fâik Efendi önce 1167-1219 (1754-1804) yılları arasında görev yapan

ları eklemiş, daha sonra da *Zeylû'z-Zeyl* adıyla bu tarihten sonra görev yapanları esere dahil etmiştir. Birçok yazma nüshası mevcut olan (Beyazıt Devlet Ktp., Veliyyüddin Efendi, nr. 145/6, 3442; Süleymaniye Ktp., Hâlet Efendi, nr. 609; Dârü'l-kütübî'l-Misriyye, TY, nr. 176) bu iki zeyil, Ahmed Resmî'nin eseriyle birlikte taş basması olarak neşredilmiş (İstanbul 1269, s. 88-195), daha sonra Mücteba İlgürel'in Ahmed Resmî'yle ilgili girişi ve Recep Ahîskali'nin hazırladığı indeksle birlikte tıpkı basımı yapılmıştır (İstanbul 1992).

BİBLİYOGRAFYA :

Süleyman Fâik Efendi, *Mecmûa*, İÜ Ktp., TY, nr. 9577, s. 7, 204-206; Müstakimzâde, *Tuhfe*, s. 20-25; a.mlf., *Devhatü'l-meşâyih* (nşr. B. Kellner-Heinkele), Stuttgart 2005, neşreden giriş, I, 65-81; *Sicill-i Osmânî*, III, 98; *Osmanlı Müellifleri*, III, 70-71; Fatîh, *Tezkire*, s. 316; İbnülemin, *Son Asır Türk Şairleri* (İstanbul 1930) (haz. Mülgan Cumbur), Ankara 1999, I, 533-539; Sadettin Nüzhet Ergun, *Türk Şairleri*, İstanbul 1945, III, 1409-1414; Ağâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara 1973, s. 174; Mehmet Nâil Tuman, *Tuhfe-i Nâilî* (haz. Cemâl Kurnaz – Mustafa Tatçı), Ankara 2001, II, 3133; *Kâmûsü'l-â'lâm*, V, 3340; "Süleyman Fâik", TA, XXX, 92-93; "Fâik Süleyman", TDEA, III, 147-148; Mehmet İpşirli, "Devhatü'l-meşâyih", DİA, IX, 229; Bekir Kütükoğlu, "Halîkatü'r-rüesâ", a.e., XV, 304-305.

SELAMİ ŞİMŞEK

SÜLEYMAN FÂZİL EFENDİ (ö. 1134/1722)

Ayasofya kürsü şeyhi, vâiz
ve muhaddis.

İstanbul'un HocaPaşa semti Demirkapı mahallesinde dünyaya geldi. Doğum tarihini Şeyhî Mehmed Rebîülevvel 1060 (Mart 1650), Fındıklı İsmet Efendi 1063 (1653) diye kaydeder. Babası Ahmed Efendi, dedesi Mustafa b. Mehmed Fakih Efendi'dir. Kaynaklarda Şeyh-i Ayasofya, Fâzıl er-Rûmî ve Fâzıl Süleyman olarak da geçmektedir. Nişancı Mehmed Paşa Camii imamı Şeyhülkurrâ Mehmed Efendi'den kırâat-i seb'a ve aşere, Gürcüzâde Mustafa ve Arabzâde Abdülvehhâb'dan Arap dili ve edebiyatı okudu. 1080 (1669) yılında Köprülüzâde Fâzıl Mustafa Paşa ve Amcazâde Hüseyin Paşa ile birlikte hac ibadetini eda etmek tahsil için Arap yarımadası ve yöresini dolaştı. Bu sırada uğradığı Şam, Kudüs, Remle, Kahire ve Haremeyn'de Muhammed el-Belbânî, Nüreddin eş-Şebrâmelîsî, Hasan el-Acîmî, İbrâhim el-Kürdî, Muhammed b. Süleyman el-Mağribî, Abdullah b. Sâlim el-Basrî, Hayreddin er-Remlî, Abdülkâdir el-Makdisî gi-

bi âlimlerden ders okuyup icâzet aldı. İstanbul'a döndüğünde Şeyhülislâm Minkârîzâde Yahyâ Efendi'nin derslerine devam etti. Şeyhülislâma mülâzemetle IV. Mehmed'in Lehistan seferine katılarak (1085/1674) huzur derslerinde bulundu. Sefer dönüşü Edirne'de Mehmed Vanî Efendi'den hesap, hendese, hey'et ve riâyîyyât okudu. Safer 1091'de (Mart 1680) Eyüp-Sütlüce'deki Mahmud Ağa Medresesi'ne müderris tayin edildi. Şevval 1092'de (Ekim-Kasım 1681) Hoca Paşa Camii vâizliğine, Şâban 1101'de (Mayıs 1690) Eyüp Sultan Camii cuma vâizliğine, aynı yılın zilhiccesinde (eylül) Sultan Selim, Cemâziyelâhîr 1103'te (Mart 1692) Fâtih, Receb 1105'te (Mart 1694) Beyazıt ve Cemâziyelevvel 1106'da (Aralık 1694 – Ocak 1695) Süleymaniye camileri vâizliğine getirildi. 1112'de (1700-1701) Amcazâde Hüseyin Paşa'nın yaptırdığı dârülhadiste müderris olarak görev yaptı. Cemâziyelevvel 1120'de (Temmuz-Ağustos 1708) Ayasofya kürsü şeyhliğine, Rebîülevvel 1122'de (Mayıs 1710) Okmeydanı Musallâsı vâizliğine, Rebîülevvel 1130'da (Şubat 1718) Sarây-ı Hümayun hocalığına getirildi. Bu sırada kıraatle ilgili bir konuda söyledikleri kurrâ ve hâfızlar arasında büyük bir tartışmaya yol açınca Sarıyer'de ikamete gönderildi, aynı yılın zil-kadesinde affedilerek İstanbul'daki evine döndü. Daha sonra derslerine ve vaazlarına devam etti. 24 Rebîülâhîr 1134 (11 Şubat 1722) tarihinde vefat etti. Kabri Okmeydanı İnciler Tekkesi hazîresindedir. Talebeleri arasında müderris, mahreç molası, Edirne mollası sıfatıyla görev yapan oğlu Yahyâ Sıddîk, *Hedîyyetü'l-ihvân* adlı eseriyle tanınan Mehmed Nazmi Efendi, Emrullah b. Nasûh Efendi, Sânkulbahr Hüseyinefendizâde Mehmed Emin, Tefsîrîzâde Mehmed Atâullah, Yûsufzâde Abdullâh Efendi ve Şeyhülislâm Pirîzâde Mehmed Sâhib Efendi sayılabilir. Süleyman Fâzıl Efendi zamanının önde gelen âlimlerinden olup aynı zamanda fazilet ehli bir mu'tasavvıftır. Buhârî'nin *el-Câmi'u's-şâhih*'ini ve Kâdî Beyzâvî'nin *Envârü't-tenzîl ve esrârü't-te'vîl*'ini ikişer defa, Ferrâ el-Begavî'nin *Meşâbihu's-sünne*'sini, Radiyyüddin es-Sâgânî'nin *Meşâriku'l-envârî'n-nebeviyye*'sini ve Kâdî İyâz'ın *eş-Şifâ* adlı eserini defalarca okutmuştur.

Eserleri. 1. *Buğyetü'l-müslim ve gun-yetü'l-muğnim fî zabti'l-elfâzî'l-garîbeti'l-vâride fî Şahihi Müslim* (Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 548; Dârü'l-kütübî'l-Misriyye, nr. 1916^b, Hadis 303). 2. *Fevâ'idü's-şalâvâtî's-şerîfe* (Süleymani-